

2.5 สรุปประเด็นปัญหาของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

(1) พื้นที่ป่าไม้บริเวณต้นน้ำเสื่อมโทรมและลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2545 เหลืออยู่เพียง 1,164 ตร.กม. หรือร้อยละ 13.7 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ

(2) พื้นที่ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำและป่าพรุ ถูกทำลาย เสื่อมโทรมและลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2547 มีพื้นที่ป่าชายเลนและป่าพรุเหลืออยู่ประมาณ 150 ตร.กม. หรือร้อยละ 1.75 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ

(3) การชะล้างพังทลายของหน้าดิน ล่าคลองและทะเลสาบตื้นเขิน พื้นที่ลุ่มน้ำที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินในระดับมากกว่า 2 ตัน/ไร่/ปี ขึ้นไป มีถึง 1.8 ล้านไร่ หรือร้อยละ 27.3 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยเป็นพื้นที่ที่มีการชะล้างพังทลายของดินในระดับรุนแรง มากกว่า 15 ตัน/ไร่/ปี จำนวนกว่า 7 แสนไร่

(4) สัตว์น้ำที่หายากและใกล้สูญพันธุ์มีจำนวนลดลงและสูญหาย เพราะความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมหลายๆ ด้าน สัตว์บางชนิดกำลังจะสูญพันธุ์ หากไม่ดูแลรักษาและอนุรักษ์ไว้ เช่น ปลาตุ๊กลำพัน (*Prophagorus nieuhofii*) ปลาพรหม (*Thynnichthys thynnoides*) ปลาเม่น (*Osphronemus goramy*) ปลาดู่ม (*Puntius bulu*) ปลาลำปำ (*Puntius schwanefeldii*) ทั้งนี้ รวมทั้งสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำบางชนิด เช่น นาก (*Lutra spp.*) นกกาบบัว (*Mycteria leucocephala*) ด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โลมาอิรวดี (*Orcaella brevirostris*)

(5) การใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพ ขาดการวางแผน การใช้ประโยชน์ที่ดินในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปัจจุบัน พื้นที่นาข้าวลดลงเหลือประมาณหนึ่งล้านไร่ โดยลดลงประมาณร้อยละ 30 ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีพื้นที่ที่มีปัญหาดินเปรี้ยวมากกว่า 191,400 ไร่ หรือร้อยละ 3.6 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ และมีพื้นที่ที่มีปัญหาดินเค็มอีกมากกว่า 20,400 ไร่ หรือร้อยละ 0.4 ของพื้นที่

(6) การขาดการจัดการน้ำอย่างบูรณาการ ความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม ชลประทาน และการรักษาระบบนิเวศ มีรวมกันประมาณ 1,454 ล้าน ลบ.ม./ปี และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นตามลำดับ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีการแก้ไขที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพ

(7) การสูบน้ำจากทะเลสาบสงขลาที่มีมากจนการรुक้าของน้ำเค็มรุนแรงขึ้น โดยแต่ละปีจะมีการสูบน้ำเพื่อการทำนาในพื้นที่ชลประทาน ในเขต อ.ระโนด จ.สงขลา และบางพื้นที่ในเขต อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช ประมาณ 58 ล้าน ลบ.ม./ปี ทำให้ในฤดูแล้ง ความเค็มรุกตัวเข้ามาจนถึงบริเวณทะเลสาบตอนบน ในปีที่แล้วจัดค่าความเค็มสูงถึง 10 กรัม/ลิตร

(8) การนำน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์มีมากจนเกินศักยภาพ ปริมาณน้ำที่นำขึ้นมาใช้ได้โดยไม่กระทบต่อสมดุลของน้ำที่แอ่งหัดใหญ่มีค่าประมาณ 35 ล้าน ลบ.ม./ปี หรือ 96,000 ลบ.ม./วัน ขณะที่ในปี 2547 มีการใช้น้ำบาดาลในแอ่งหัดใหญ่ ประมาณ 75,600 ลบ.ม./วัน ถือว่าอยู่ในระดับวิกฤติ และจากข้อมูลในปี พ.ศ. 2545 ระบุว่าในบริเวณที่มีระดับน้ำบาดาลต่ำกว่าระดับทะเลปานกลาง 8 ม. ได้แผ่ขยายครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 103 ตร.กม. และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้มีผลกระทบต่อชั้นน้ำบาดาล โดยจะทำให้น้ำทะเลรุกเข้ามาในชั้นน้ำหัดใหญ่ จนเกิดความเสียหายจนในที่สุดไม่สามารถใช้ชั้นน้ำนี้ได้อีกต่อไป

(9) อุทกภัยรุนแรงขึ้น สภาพการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ อุทกภัยบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและลุ่มน้ำสาขาต่างๆ เกิดจากการมีฝนตกหนักและน้ำป่าไหลหลากจากต้นน้ำ และอุทกภัยบริเวณพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งเกิดจากน้ำท่วมขัง-น้ำล้นตลิ่ง

(10) การทำประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากเกินศักยภาพ การประมงในทะเลสาบสงขลาและในพื้นที่พรุควนเคร็ง มีการเปลี่ยนแปลงในวิธีการและเครื่องมือประมงที่ใช้จากเครื่องมือและวิธีการดั้งเดิมที่มีประสิทธิภาพน้อย มาเป็นเครื่องมือและวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า รวมทั้งเครื่องมือและวิธีการที่มีผลต่อการทำลายสัตว์น้ำ ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ และการลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำในธรรมชาติ

(11) ระบบบำบัดน้ำเสียมีจำกัด ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีระบบบำบัดน้ำเสียรวม 2 แห่ง คือ เทศบาลนครหัดใหญ่ และเทศบาลนครสงขลา แต่ระบบที่อรวรรวมยังไม่ครบทุกพื้นที่ จึงบำบัดได้เพียงร้อยละ 7 ของประชากรลุ่มน้ำ (หนึ่งแสนคนใน 1.6 ล้านคน) เท่านั้น

(12) ปัญหาน้ำเสียจากชุมชน อุตสาหกรรม ฟาร์มสุกร และนาุ้ง แหล่งกำเนิดน้ำเสียที่สำคัญคือ น้ำเสียจากชุมชนมีค่าประมาณเกือบ 100,000 ลบ.ม./วัน ค่า BOD ประมาณ 17,000 กก./วัน ส่วนใหญ่เกิดจากชุมชนเมืองใหญ่โดยเฉพาะหัดใหญ่และสงขลา น้ำเสียจากอุตสาหกรรม ซึ่งรวมตัวหนาแน่นในเส้นทางคมนาคมสายหลัก ค่า BOD รวมกันประมาณ 3,000 กก./วัน น้ำเสียจากฟาร์มสุกร ปริมาณความสกปรกจากฟาร์มสุกรรวมประมาณ 1,200 กก./วัน และน้ำเสียจากนาุ้ง มีความไม่แน่นอนค่อนข้างสูง ปริมาณความสกปรกจากฟาร์มกุ้ง ที่ปล่อยลงสู่ทะเลสาบสงขลา ประมาณ 13,600-19,000 กก./วัน นอกจากความสกปรกจากสารอินทรีย์

นี้แล้ว น้ำเสียเหล่านี้ยังปล่อยสารอาหาร คือ ไนโตรเจนและฟอสฟอรัส ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหา Eutrophication

(13) ขยะมูลฝอยของชุมชนไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกสุขลักษณะ ขยะมูลฝอยในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ถูกกำจัดโดยการฝังกลบ ซึ่งมีการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะเฉพาะในเขตเทศบาลขนาดใหญ่เท่านั้น ที่เหลือเป็นหลุมฝังกลบธรรมดา และการเทกองกลางแจ้ง

(14) คุณภาพน้ำในลำคลองและทะเลสาบเสื่อมโทรม แหล่งน้ำเสียที่สำคัญคือน้ำเสียจากชุมชน อุตสาหกรรม ฟาร์มสุกร และนากุ้ง ส่งผลให้เกิดปัญหาคุณภาพน้ำทั้งในลำคลองสายหลักและในทะเลสาบ

(15) ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลย แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเสื่อมโทรม เนื่องจากไม่มีการกำหนดนโยบายพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนที่ทำให้เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญ เพราะขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างจริงจัง

(16) เครือข่ายการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดความเข้มแข็ง การรวมกลุ่มในรูปของสมาคม ชมรม หรือมูลนิธิ มีการประสานงานกันบ้างในลักษณะของการร่วมงานกันเป็นครั้งคราว ทำให้ขาดพลังความเข้มแข็งในการร่วมกันทำงาน แลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ ประสบการณ์ ขาดการสืบทอดในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทางด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน

(17) ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า แต่ขาดการวิเคราะห์-สังเคราะห์ในเชิงบูรณาการที่มีความเชื่อมโยงกับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว มีเกิดการกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่ม และขาดการประสานงานและการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและท้องถิ่น

(18) การบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากการรวมศูนย์อำนาจการบริหารที่มุ่งตามภาระหน้าที่ของกระทรวงและกรมต่างๆ เป็นหลัก และการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไม่มีองค์กร หรือหน่วยงานได้รับผิดชอบโดยตรง อำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่ยังคงเป็นหน่วยงานส่วนกลาง จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแบบการบริหารจัดการโดยให้มีหน่วยงานรับผิดชอบ และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบ